

Nařízení Brusel II bis Pravidla příslušnosti

Justičná akademie SR
Pavla Belloňová
Oktober 2014

	Časová působnost	Věcná působnost
Úmluva z r. 1998 Borras Report (Úřední věstník EU C 221 z 16.7.1998, s. 27)	Nevstoupila v platnost	Příslušnost, uznávání a výkon <ul style="list-style-type: none">• manželské věci• rodičovská práva a povinnosti, jsou-li spojena s řízením o rozvodu
Nařízení Brusel II (1347/2000)	<ul style="list-style-type: none">• pro SR vstup v platnost 1.5.2004• nahrazeno nařízením Brusel II bis	Příslušnost, uznávání a výkon <ul style="list-style-type: none">• manželské věci• rodičovská práva a povinnosti, jsou-li spojena s řízením o rozvodu
Nařízení Brusel II bis (2201/2003)	Použitelné od 1.3.2005 (čl. 72, přechodná ustanovení čl. 64)	Příslušnost, uznávání a výkon <ul style="list-style-type: none">• manželské věci• rodičovská práva a povinnosti

Působnost věcná

Vztahuje se na (čl. 1 odst. 1 a 2):	Nevztahuje se na (čl. 1 odst. 3):
<ul style="list-style-type: none"> • rozvod • rozluka • prohlášení manželství za neplatné • deklaratorní rozsudek o určení, zda tu manželství je či není (?) 	<ul style="list-style-type: none"> • manželský majetkový režim • vyživovací povinnost mezi manželi • způsobilost uzavřít manželství • platnost manželství
<ul style="list-style-type: none"> • právo péče o dítě, právo na styk s dítětem • poručnictví, opatrovnictví a podobné instituty • určení osoby, orgánu nebo jiného subjektu odpovědných za dítě či jeho jmění nebo pověřených zastupováním dítěte či napomáháním dítěti a stanovení jejich úkolů • umístění dítěte do pěstounské rodiny nebo ústavní péče (C-436/06) • opatření k ochraně dítěte spojených se správou, zachováním a nakládáním se jměním dítěte 	<ul style="list-style-type: none"> • určení nebo popření rodičovství • rozhodnutí o osvojení, předadopční opatření nebo na neplatnost či zrušení osvojení • příjmení a jméno dítěte • dosažení zletilosti • vyživovací povinnosti • svěřenecká správa nebo dědictví • opatření přijatá v důsledku trestných činů spáchaných dětmi

Působnost, definice

Manželství - autonomní výklad?

Rodičovská práva a povinnosti - autonomní, široký výklad (C-435/06, C-523/07)

Rodičovská práva a povinnosti jsou definována v čl. 2/7 jako veškerá práva a povinnosti FO nebo PO týkající se dítěte nebo jmění (bod 9 recitálu) dítěte, která jsou jí svěřena rozhodnutím, právními předpisy nebo právně závaznou dohodou... zejména právo péče o dítě (čl. 2/9) a právo na styk s dítětem (čl. 2/10).

Soud - všechny orgány členských států (i správní) příslušné k rozhodování ve věcech spadajících do oblasti působnosti tohoto nařízení

TERITORIÁLNÍ: Čl. 2 odst. 3, nevztahuje se na Dánsko

Obvyklý pobyt

A C-523/07, Mercredi C-497/10 - autonomní výklad = místo, které vykazuje určitý stupeň integrace do sociálního a rodinného prostředí

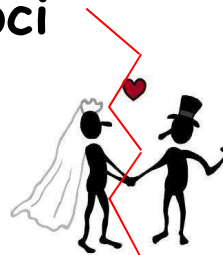
- **trvání a pravidelnost pobytu**
- **podmínky a důvody pobytu** (fyzická přítomnost, neměla by mít pouze dočasnou či příležitostnou povahu)
- **místo a podmínky výkonu práce**
- **národnost, jazykové znalosti**

Obvyklý pobyt

- **přestěhování rodiny** do předmětného státu, včetně mj. **záměru** nositele rodičovské zodpovědnosti **usadit se** s dítětem v jiném členském státě vyjádřený pomocí určitých hmatatelných opatření (např. koupě či nájem bytu)
- **rodinné a sociální vazby v daném státě** - u dětí nízkého věku je prostředím dítěte především rodinné prostředí tvořené osobou či osobami, s nimiž dítě žije, které jej skutečně opatrují a pečují o něj, proto je třeba vyhodnotit i míru integrace a vazby v daném prostředí u těchto osob
- **místo a podmínky školní (předškolní) docházky**

System pravidel pravomoci

Věci manželské: čl. 3 - 7

- Povaha příslušnosti je:
 - vylučná a objektivní - nepřislusnost prohlásit bez návrhu, soud vychází z objektivních okolností, účast žalovaného nemá vliv (čl. 6, čl. 17)

Kritéria pro určení pravomoci

1. *Obvyklý pobyt - čl. 3 odst. 1 písm. a)*
2. *Národnost / domicil (v UK a IE) - čl. 3 odst. 1 písm. b)*
3. *Jiná kritéria - čl. 4 (protinávrh), čl. 5 (změna rozluky na rozvod)*

Obecná příslušnost – čl. 3

- není hierarchie ([Hadadi C-168/08](#)) - možný *forum shopping*

Čl. 3 a)	Čl. 3 b)
<ol style="list-style-type: none"> obvyklý pobyt manželů poslední společný obvyklý pobyt, pokud zde ještě jeden z manželů bydlí obvyklý pobyt žalovaného je-li společný návrh, obvyklý pobyt alespoň jednoho z manželů obvyklý pobyt žalobce, pokud zde bydlel min. 1 rok bezprostředně před podáním návrhu obvyklý pobyt žalobce, pokud zde bydlel min. 6 měsíců bezprostředně před podáním návrhu a je st. příslušník daného ČS nebo tam má domicil (IE, UK) 	<p>7. jehož jsou st. příslušníky oba manželé / v němž mají oba manželé domicil (IE, UK) <i>(více st. příslušností → všechny ČS, Hadadi C-168/08)</i></p>

Zásada čl. 6

Národní pravidla pravomoci se neuplatní, pokud má jeden z manželů obvyklý pobyt v členském státu nebo je st. občanem členského státu nebo v případě UK a IE má v těchto státech domicil

Je-li jeden z manželů:				Jsou-li oba manželé:	
Občan členského státu, jiného než UK a IE	S domicilem v UK nebo IE	Občan nečlenského státu s obvyklým pobytem v členském státu	Občan nečlenského státu s obvyklým pobytem v nečlenském státu	Občané nečlenského státu s obvyklým pobytem v nečlenském státu	
Použije se nařízení Brusel II bis				Nepoužije se Brusel II bis, ale lex fori (§ 38 ZMPS)	

Zbytková pravomoc - čl. 7

Je-li jeden z manželů:				Jsou-li oba manželé:
Občan členského státu, jiného než UK a IE	S domicilem v UK nebo IE	Občan nečlenského státu s obvyklým pobytem v členském státu	Občan nečlenského státu s obvyklým pobytem v nečlenském státu	Občané nečlenského státu s obvyklým pobytem v nečlenském státu
Použije se nařízení Brusel II bis ALE Není-li soud žádného členského státu pravomocný -> Lex fori (Lopez C-68/07)				Nepoužije se Brusel II bis, ale lex fori (§ 38 ZMPS)

Příklad 1

Slovenská st. občanka **Jana**, studentka Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, odjela na závěrečný rok studia v Talinnu, kde se zamilovala do estonského občana **Magnuse**. Po uplynutí daného roku odjela ještě na 3 měsíce zpět do Bratislavy, dokončila státnice a vrátila se do Talinnu, kde si našla práci v místní nemocnici. Za 2 měsíce se Jana s Magnusem vzali a nastěhovali se do malého domku na předměstí, který patřil Magnusovi. Jana pravidelně každý měsíc jezdila navštěvovat rodinu a přátele na Slovensko. Po 1 roce ovšem Jana usoudila, že se jí vlastně v Estonsku nelíbí, má tam málo přátel, jazyk je obtížný, rodina daleko a navíc jí kamarádka řekla, že v bratislavské nemocnici zrovna nabírají na oddělení plastické chirurgie, které se Janě vždy líbilo, a tak navrhla Magnusovi, aby prodali dům a odjeli na Slovensko. Magnusovi se moc nechtělo, ale měl Janu rád, a tak se rozhodl, že to zkusí. Nechtěl ovšem prodat svůj dům, a protože jeho kamarád zrovna hledal bydlení, pronajal mu ho. Na Slovensku se ale Magnusovi nepodařilo najít práci a Jana trávila víc čas se svými kamarády než s Magnusem a ten se cítil osamělý a nešťastný, protože s Janinými kamarády si nerozuměl, a tak se rozhodl po 1 měsíci vrátit do Estonska. Jana zůstala na Slovensku.

Příklad 1

1) Kde má obvyklý pobyt Jana a kde Magnus?

Jana - Slovensko

Magnus - Estonsko

2) Pokud by se rozhodli podat společný návrh na rozvod, mohli by tak učinit v Estonsku? (např. že by se jim líbilo, že podle estonského práva existuje mj. jednoduchý rozvod manželství na matrice)

Ano - čl. 3 odst. 1 písm. a) 4. odrážka „v případě společného návrhu jsou k řízení příslušné soudy členského státu, na jehož území má obvyklý pobyt alespoň jednoho z manželů“.

3) Mohla by Jana podat návrh na rozvod na Slovensku?

Ano - ale až poté, co by zde bydlela min. 6 měsíců bezprostředně před podáním návrhu

Příklad 2

Slovenská st. občanka **Jana**, studentka Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, před posledním ročníkem odjela na léto dělat delegátku jedné slovenské cestovní kanceláři do Hammamet v Tunisku. Během léta se zamilovala do tuniského občana Mohammeda, který ji natolik okouznil, že před návratem na Slovensko si ho vzala na pláži při romantickém západu slunce. Na Slovensko jel už Mohammed s ní. Po dvou měsících se však rozhodli, že pojedou žít do Paříže, kde měl Mohammed již nějaké přátele. Jana si tam našla práci v nemocnici, ovšem Mohammed nikoliv, rozhodl se totiž, že bude žít z dávek francouzského státu. Jana s ním vydržela ve Francii asi 2 roky, ale pak jí to přestalo bavit a vrátila se na Slovensko, kde se jí podařilo najít práci v jedné soukromé klinice. Mohammed zůstal ve Francii. Ihned po návratu se Jana rozhodla podat na Slovensku návrh na rozvod manželství.

Příklad 2

1) Jaký předpis se aplikuje?

Nařízení Brusel II bis

2) Jak slovenský soud naloží s návrhem Jany?

Slovenský soud bez návrhu prohlásí, že nemá pravomoc k řízení, protože žádné z kritérií čl. 3 - 5 nařízení Brusel II bis nedává pravomoc slovenským soudům, ale naopak pravomoc francouzských soudů je podle daných okolností případu založena.

3) Co kdyby Mohammed nezůstal ve Francii, ale vrátil se do Tuniska?

Pak by sice slovenské soudy neměly pravomoc podle kritérií čl. 3 - 5 nařízení Brusel II bis, ale stejně tak by nebyla dána ani pravomoc soudů jiného členského státu, a tak by se podle zbytkové pravomoci v čl. 7 nařízení mohla Jana dovolat ustanovení § 38 odst. 1 ZMPS, které stanoví, že pravomoc slovenských soudů je dána, pokud je alespoň jeden z manželů slovenský občan.

Příklad 3

Okolnosti případu stejné jako v případě 1, ale Jana nešla studovat do Estonska, ale do Srbska a zamilovala se do srbského státního občana.

1) Změnila by se situace?

ANO (v platnosti je dvoustranná mezinárodní smlouva o PP s býv. Jugoslávií)

3) A co kdyby se jednalo o Chorvatsko a Chorvata?

NE (Chorvatsko je od 1.7.2013 ČS EU)

Systém pravidel pravomoci Rodičovská práva a povinnosti: čl. 8 - 15

1. **základní pravidlo** - podle obvyklého pobytu dítěte (čl. 8) (*princip aproximity fori*, bod 12. recitálu)
 - dítě má v době podání žaloby obvyklý pobyt na území tohoto členského státu

Odchylka od základního pravidla

2. zachování pravomoci podle předchozího obvyklého pobytu dítěte pro účely úpravy **rozhodnutí o právu na styk**: čl. 9 - 3 měsíce od (zákonného) přestěhování

- toto pravidlo se ovšem neuplatní pokud se žalovaný účastní řízení, aniž by namítal, že soud není pravomocný

Odchylka od základního pravidla - únosy

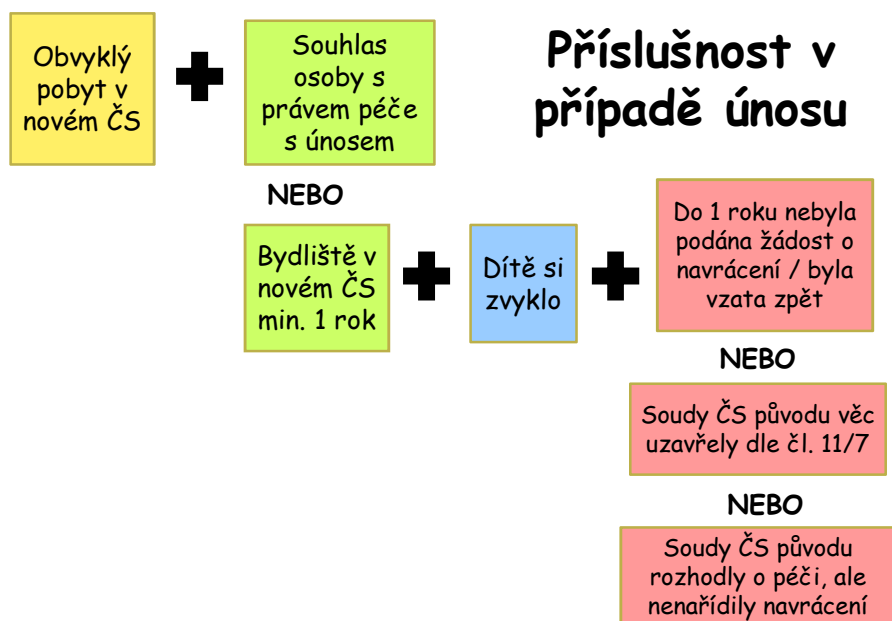
3. zvláštní pravidla pro řízení v případě únosu dítěte - neoprávněné odebrání či zadržení: čl. 10

- nová příslušnost pouze na základě určitých podmínek
- 1980 HD o únosech č. 119/2001 Z.z.

MSp SR: www.justice.gov.sk, Centrum pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže
<http://cipc.sk/>

X v EU má poslední slovo k navrácení soud členského státu původu (čl. 11/8) (C-221/10 Povse)

Další pravidla pravomoci

3. „dohoda o pravomoci“ (za určitých podmínek soudy rozhodující v manželských věcech i v jiných řízeních) - čl. 12 - nutnost jurisdikci výslovně či jinak jednoznačně přijmout; je to v zájmu dítěte, předběžná otázka [C-656/13](#)
4. **pravomoc založená na přítomnosti dítěte** - nelze zjistit obvyklé bydliště dítěte - čl. 13 ([A C-523/07](#), [Mercredi C-497/10](#))
5. **Zbytková pravomoc** - čl. 14
 - o není-li příslušný soud některého ČS podle jiných ustanovení → **dle lex fori** (SR: § 39 ZMPŠ)

Postoupení věci k vhodněji umístěnému soudu - čl. 15

PODMÍNKY (kumulativně): Zvláštní vztah + soud jiného členského státu je vhodněji umístěný + je to v zájmu dítěte (zájem dítěte - [rozh. NS ČR 30 Cdo 1510/2013](#):

Zájem dítěte vyžaduje, aby jeho poměry byly v řízení ovládaném vyšetřovací zásadou upraveny soudem, u něhož se předpokládá, že tak učiní s plnou znalostí věci, bezprostředně, hospodárně a v rozumné době. Přenesení příslušnosti ve smyslu ustanovení § 177 odst. 2 o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2013) tak bude bránit např. pouhá snaha jednoho z rodičů o „legalizaci“ pobytu dítěte v jiném místě (často značně vzdáleném), než je původní bydliště, vedená záměrem omezit či znemožnit styk dítěte s druhým z rodičů.)

Postoupení věci k vhodněji umístěnému soudu - čl. 15

CO MŮŽE SOUD UDĚLAT?

- a) přerušit řízení a vyzvat strany k podání návrhu nebo
- b) požádat soud jiného státu, aby převzal příslušnost

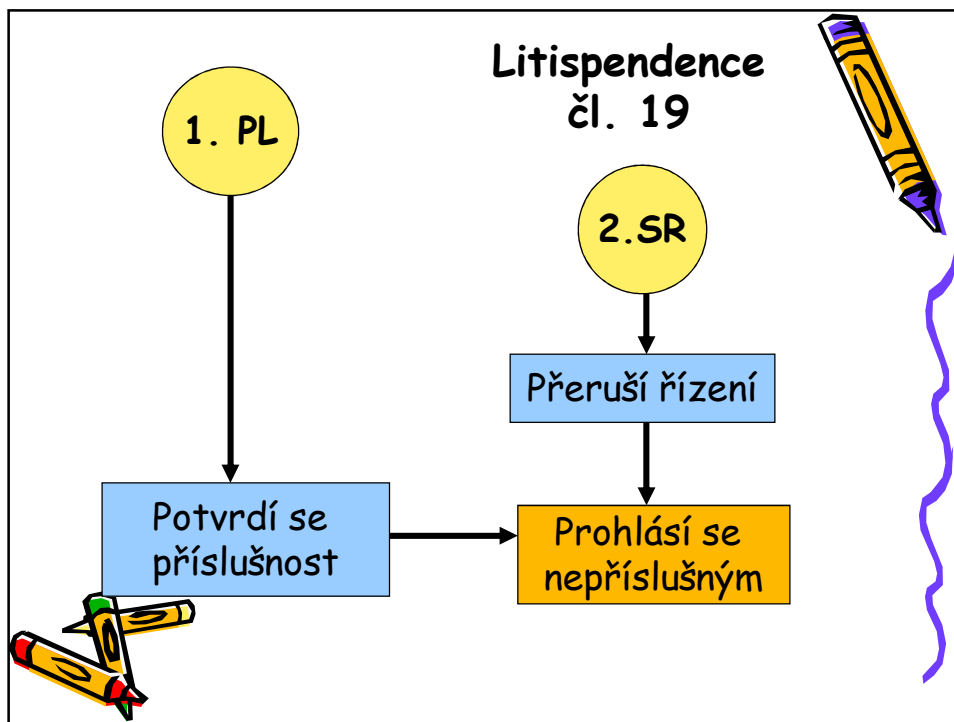
- Využití ústředních orgánů či přímé komunikace mezi soudy (i styčný soudce či Evropská soudní síť)

Společná ustanovení čl. 16 - 20

- Jednotná definice zahájení řízení u soudu (čl. 16) ([věc C-497/10 Mercredi](#))
- Přezkoumání příslušnosti (čl.17)
- Přezkoumání přípustnosti (čl.18)
- Litispendence (čl. 19) ([věc C-296/10 Purrucker II](#)) - řízení týkající rodičovských práv a povinností ke stejnému dítěti a týká se téže věci

Předběžná opatření čl. 20

- Předběžná opatření, včetně ochranných opatření mohou být vydána soudem členského státu, který není příslušný ve věci samé
 - Věc C-523/07 A kumulativní znaky:
 - *Dočasnost*
 - *Naléhavost*
 - *Týká se osob nebo majetku na území státu, který předběžné opatření vydává*
- Věc C - 403/09 Jasna Detiček „naléhavost“ se vztahuje zároveň k situaci, v níž se nachází dítě a zároveň k praktické nemožnosti podat návrh týkající se rodičovské zodpovědnosti před soudem příslušným k rozhodování ve věci samé

Příklad

Marilyn a José jsou španělskými občany, svatbu měli ve Španělsku v Toledu, manželé jsou již 12 let. Mají jedinou dceru - Máriu, které je 10 let a má stejně jako rodiče španělské občanství. Před dvěma lety se rodina přestěhovala na Slovensko, protože José tam získal lukrativní práci. Mária chodí do anglické školy na Slovensku a na Slovensku má přátele, naučila se už trochu i slovensky. Marilyn s Josém a Máriou pravidelně o prázdninách navštěvují rodinu ve Španělsku.

Po čase bohužel manželství Marilyn a Josého zkrachuje a Marilyn podá návrh na rozvod manželství ve Španělsku, kam se plánuje vrátit. José chce zůstat na Slovensku, kde má dobrou práci. Oba chtějí Máriu do své péče.

Příklad

1) Který soud by měl rozhodnout o tom, komu Mária bude svěřena do péče a jak bude upraven styk Márii s druhým rodičem?

Slovenský soud, neboť obvyklý pobyt Márii je na Slovensku - čl. 8 (místní a věcná příslušnost se určí podle slovenského o.s.p.)

2) Předpokládejme, že Marilyn získá Máriu do své péče a José má Máriu u sebe každý druhý víkend. Marilyn se následně se souhlasem slovenských soudů přestěhuje s Máriou do Španělska. U kterého soudu lze upravit nově styk Márie s otcem?

Do 3 měsíců od přestěhování u příslušného slovenského soudu (čl. 9), leda by José přijal pravomoc španělských soudů tím, že by se řízení účastnil, aniž by vznesl námitku, že španělské soudy nejsou pravomocné.

Příklad

- 3) Co když Marilyn dříve, než je zahájena řízení u slovenského soudu, zahájí řízení o úpravě péče ve Španělsku, přičemž se odvolá na čl. 12 odst. 3 nařízení Brusel II bis? (Mária ovšem zůstává na Slovensku.) Jaký bude postup španělského a slovenského soudu?

Slovenský soud jako později oslovený musí řízení přerušit a vyčkat, než o své pravomoci rozhodne španělský soud (čl. 19 odst. 2). Španělský soud musí posoudit, zda jsou splněny podmínky aplikace čl. 12 odst. 3 (tj. i. zda má Mária silný vztah ke Španělsku - což je splněno, neboť je španělskou občankou, ii. zda oba rodiče jako strany řízení výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijaly pravomoc španělských soudů a iii. zda je to v zájmu Márie). I pokud by José přijal pravomoc španělských soudů, bylo by nepravděpodobné, že by vedení řízení ve Španělsku bylo v zájmu Márie, která je na Slovensku. Španělský soud by tedy měl prohlásit, že nemá pravomoc a řízení by pokračovalo u slovenského soudu (čl. 19 odst. 3).

Příklad

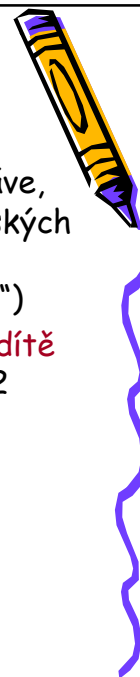
- 4) Co když Marilyn odjede do Španělska s Máriou před tím, než dojde k úpravě péče, bez souhlasu Josého i slovenských soudů, a u španělského soudu požádá o vydání předběžného opatření o svěřeni Márie do své péče? Bude moci španělský soud takové předběžné opatření vydat? Bude moci slovenský soud rozhodovat o úpravě péče k Márii?

Španělský soud bude moci posoudit, zda jsou kumulativně splněny podmínky dočasnosti a naléhavosti, podmínka, že se opatření týká osoby nebo majetku ve Španělsku je splněna, neboť Mária byla na území Španělska přemístěna a podle toho vyhodnotit, zda může přijmout opatření podle čl. 20 (viz [A C-523/07](#)). Slovenský soud ovšem nebude povinen přerušit řízení, protože opatření přijatá podle čl. 20 nezakládají překážku litispendence ([Purrucker II C-296/10](#)).

Mezinárodní smlouvy

- **Haagský dohovor** o pravomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatření na ochranu dieťaťa (Haag, 16. 10. 1996, ozn. č. 344/2002 Z.z.) („HD“)
- **Přednostní použití nařízení Brusel II bis, má-li dítě obvyklý pobyt na území členského státu** (čl. 52 odst. 2 HÚ + čl. 61 nařízení)

Mezinárodní smlouvy

- Má-li dítě obvyklý pobyt mimo EU
 - Ve státě, který je smluvní stranou HD → **HD**
 - Ve státě, který není smluvní stranou HD → **nařízení Brusel II bis** (čl. 14 - zbytková příslušnost)
- Rozdíl jurisdikčních pravidel HD a nařízení Brusel II bis: **podle HD se neuplatní zásada *perpetuatio fori* při změně obvyklého pobytu**

Mezinárodní smlouvy

- **Dvoustranné smlouvy o právní pomoci**
 - smlouvy s členskými státy EU nahrazeny nařízením Brusel II bis
 - Ve vztahu k nečlenským státům se uplatní mezinárodní smlouva (čl. 351 SFEU)
 - smlouvy se smluvními státy HD (např. Ukrajina)
 - dvoustranná smlouva má přednost, neučiní-li státy opačné prohlášení (čl. 52 odst. 1)

Rozhodné právo rozvod

- ~~Nařízení Rady (ES) č. 1259/2010 ze dne 20. prosince 2010, kterým se zavádí posílená spolupráce v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky (Řím III) - BE, BG, DE, ES, FR, (GR), IT, LV, LU, HU, MT, AT, PT, RO, SI~~
- **Dvoustranné smlouvy o právní pomoci**
- **ZMPS**

Rozhodné právo rodičovská práva a povinnosti

- Právo EU kolizní normy neupravuje
- HÚ o ochraně dětí - čl. 15 a násl.
- Dvoustranné smlouvy o právní pomoci
- ZMPS

Rozhodné právo rodičovská práva a povinnosti Haagský dohovor

- Kolizní normy mají **univerzální povahu** - tj. použijí se, i když odkazují na právo nesmluvního státu (čl. 20)
- **Obecné pravidlo: *lex fori* (čl. 15)** - příslušnost soudu ale musí být v souladu s pravidly - nešlo by použít v případě, kdy je příslušnost založena podle § 39 odst. 1 ZMPS
- Právo obvyklého pobytu dítěte: ***existence rodičovských práv a povinností ex lege* nebo na základě dohody či jednostranného právního úkonu bez zásahu soudního nebo správního orgánu**

